

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Μέχρι πότε θα συνεχίζεται αυτό το παραμύθι;

Μαρίνα Σχίζα

Για άλλη μια φορά το θέμα των κλαπέντων από τους Τούρκους κυπριακών αρχαιοτήτων που έχουν εντοπιστεί στο εξωτερικό, αναφέρθηκε στη Βουλή. Αυτή τη φορά με αφορμή τη συζήτηση για επικύρωση της Σύμβασης του Διεθνούς Ινστιτούτου για την Ενοποίηση του Διεθνούς Ιδιωτικού Δικαίου που αφορά κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αντικείμενα. Για άλλη μια φορά τονίστηκε το πρόβλημα που δημιουργείται στη διεκδίκηση τέτοιων αντικειμένων λόγω της μη ύπαρξης αρχείου πολιτιστικής κληρονομιάς, αναφέρθηκε ακόμα ότι εκκρεμεί η επιστροφή κυπριακών αρχαιοτήτων που έχουν κατασχει οι γερμανικές Αρχές από το 1997, όταν συνελήφθη ο Τούρκος αρχαιοκάπηλος Αϊντίν Ντικμέν και τονίστηκε ότι οι παράνομες ανασκαφές διεξάγονται ακόμα στα κατεχόμενα. Βεβαίως, δεν είναι η πρώτη φορά που συζητείται το θέμα για να ξεχαστεί την επομένη. Τα ερωτήματα; Γιατί οι κυπριακές Αρχές, κυβέρνηση και Εκκλησία, δεν έχουν συνεργαστεί για να πετύχουν τουλάχιστον να επιστραφούν στην Κύπρο αυτοί οι θησαυροί από το Μόναχο, που κατέσχε η Γερμανική Αστυνομία από τα διαμερίσματα του Ντικμέν ή την Ολλανδία, όπου εκκρεμεί δικαστική υπόθεση για τις τέσσερις εικόνες του Αντιφωνητή, και την Ιαπωνία, όπου το κολέγιο Καναζάουα έχει στις συλλογές του τα Βημόθυρα από την εκκλησία της Περιστερωνοπηγής; Γιατί η Εκκλησία εκφράζει συνεχώς ανησυχίες και η Γενική Εισαγγελία απαντά ότι η υπόθεσή μας πάει καλά;

Μέχρι πρότινος, οι αρμόδιες Αρχές μας έλεγαν ότι γίνονταν λεπτοί χειρισμοί για τον επαναπατρισμό τους. Μέχρι πότε; Ποιος μπορεί να μιλήσει ξεκάθαρα;

Στις 13 Οκτωβρίου 1997, Τούρκος Αϊντίν Ντικμέν, πασίγνωστος λαθρέμπορος αρχαιοτήτων και ιερών θρησκευτικών εικόνων, από το τουρκοκρατούμενο τμήμα της Κύπρου, με δράση 23 χρόνων, συνελήφθη στη

Γερμανία. Η γερμανική Αστυνομία, ύστερα και από πληροφορίες που δόθηκαν από την τότε επίτιμη πρόξενό μας στη Χάγη, Τασούλα Χατζητοφή, συλλαμβάνει τον Τούρκο λαθρέμπορο έργων και αρχαιοτήτων. Στην

κατοχή του Αϊντίν βρέθηκε ένας ολόκληρος θησαυρός θρησκευτικών εικόνων, τμήματα μωσαϊκών και γύρω στα 30 βυζαντινά κομμάτια τοιχογραφιών, η συνολική αξία των οποίων υπολογίσθηκε, αρχικά, ότι ξεπερνά τα 34 εκατομμύρια δολλάρια.

Ανάμεσα στις πέντε χιλιάδες αντικείμενα τα 350 είναι από την Κύπρο και μεταξύ των ψηφιδωτών εικόνων και τοιχογραφιών από εκκλησίες της Κύπρου (Αντιφωνητή, Κουτσοβέντη, Κανακαριάς), βρέθηκαν αγγεία, τερακότες, νομίσματα και μια ρωμαϊκή προτομή. Βυζαντινές αρχαιότητες βρέθηκαν τεμαχισμένες και κρυμμένες ανάμεσα σε τοίχους και κάτω από τα πατώματα δυο σπιτιών του Τούρκου αρχαιοκάπηλου Αϊντίν Ντικμέν. Οι τοιχογραφίες από την εκκλησία του Αντιφωνητή (που χτίστηκε στα τέλη του 12ου αιώνα στον Πενταδάκτυλο) είναι «Η μέλλουσα κρίση» και «Η ρίζα του Ιεσσαί», του 15ου αιώνα. Οι μεγάλες αυτές συνθέσεις, που σώζονταν σε άριστη κατάσταση μέχρι την τουρκική εισβολή, αφαιρέθηκαν ολοσχερώς και κομματιάστηκαν βάρβαρα.

Τα έργα αυτά παραμένουν ακόμα στην Αστυνομία του Μονάχου και όπως δείχνουν τα πράγματα, μάλλον θα παραμείνουν εκεί... για πολύ καιρό. Σύμφωνα με τη γερμανική

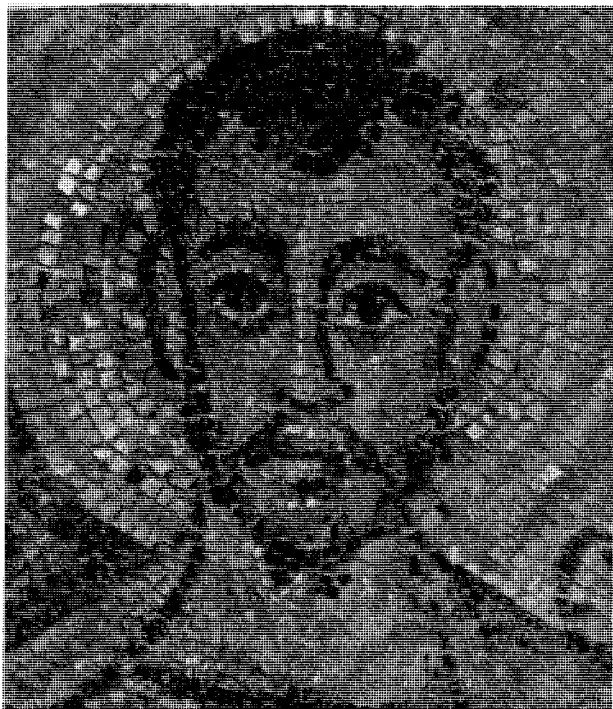
νομοθεσία, «υπάρχει κίνδυνος να επιστραφούν στον Τούρκο έμπορο, αν και οι γερμανικές και κυπριακές Αρχές κάνουν ό,τι είναι δυνατό για να αποτρέψουν ένα τέτοιο ενδεχόμενο». Ο μεγάλος και δύσκολος αγώνας της Κύπρου για την επιστροφή των λεηλατημένων θησαυρών της σκοντάφτει πρώτα από όλα στο ότι η Γερμανία δεν έχει υπογράψει τη Συνθήκη της ΟΥΝΕΣΚΟ για επιστροφή των κλεμμένων έργων Τέχνης. Δεύτερον, στο ότι σύμφωνα με τη νομοθεσία της, αν έχουν περάσει δέκα

χρόνια από την κλοπή, το κλεμμένο αντικείμενο είναι δυνατό να επιστραφεί στον έμπορο, έστω και αν το κατέχει παρανόμως, και γίνεται παραγραφή του ποινικού αδικήματος.

Σήμερα

Η θέση της Εκκλησίας είναι ότι ο μόνος τρόπος για να γίνει ευρύτερα γνωστό το ζήτημα της καταστροφής της πολιτιστικής κληρονομιάς μας, ήταν να γίνει κάτι συνολικά διαφορετικό, δεδομένου ότι η ανάμειξη σε όποια νομική διαδικασία θα ήταν πάρα πολύ ακριβή και χρονοβόρα. Οι Γερμανοί, όμως είναι απρόθυμοι να επιστρέψουν τα αντικείμενα στην Κύπρο χωρίς να γίνει νομική διαδικασία. Από το 1997 η Εισαγγελία το παρακολουθεί και η Εκκλησία δεν έχει ενεργό ρόλο. Έξι χρόνια μετά την επιχείρηση του Μονάχου, αντί να σημειωθεί όποια θετική εξέλιξη, ο λαθρέμπορος είναι ελεύθερος, θέτει θέμα ιδιοκτησίας των κλαπέντων και η Τουρκία διεκδικεί μέρος των έργων. Υπάρχει κίνδυνος να χάσουμε τους θησαυρούς, τόνιζαν πέρσι πάλι στη Βουλή οι εκπρόσωποι της Εκκλησίας. Χωρεπίσκοπος Τριμυθούντος Βασίλειος και Τασούλα Χατζηττοφή, αφήνοντας σοβαρές αιχμές κατά της Γενικής Εισαγγελίας και άλλων

κυβερνητικών φορέων, για το χειρισμό της υπόθεσης. Έτσι, η Εκκλησία αποφάσισε να παρέμβει στην όλη υπόθεση και τον επαναπατρισμό των έργων, κάνοντας παράλληλες ενέργειες για να ενισχύσει τις ενέργειες του κράτους, χωρίς βεβαίως για ευνόητους λόγους να αποκαλύψει τη στρατηγική που θα ακολουθήσει και την οποία έχει ήδη εγκρίνει η Ιερά Σύνοδος. Οι ενέργειες που άρχισε η Εκκλησία σε συνεργασία με τους δικηγόρους της, έπεσαν στο κενό μετά την επίσκεψη του Γενικού Εισαγγελία στο Μόναχο, χωρίς προηγουμένως να γίνει οποιαδήποτε συνεννόηση με την Εκκλησία. Στο πρόβλημα της όλης υπόθεσης υπάρχει μια υποβόσκουσα διαμάχη μεταξύ Εκκλησίας και Εισαγγελίας, που κορυφώθηκε πριν δυο χρόνια, όταν ο από κοινού δικηγόρος στη Γερμανία, που διόρισαν Εισαγγελία και Εκκλησία, παραιτήθηκε όταν ζήτησε η Εκκλησία να ενημερωθεί για την πορεία της υπόθεσης. Ο Γερμανός δικηγόρος δεν το έπραξε, με εντολή της Γερμανικής Εισαγγελίας, με αποτέλεσμα ο δικηγόρος να παραιτηθεί, τονίζοντας σε επιστολή του ότι «ενώ δεν υπάρχει σύγκρουση των συμφερόντων ανάμεσα στους πελάτες που αντιπροσωπεύω στο γενικό σκοπό της επιστροφής, τώρα υπάρχει

σύγκρουση συμφερόντων στο θέμα της αποκάλυψης των τεκμηρίων και δεν ήμουν σε θέση να το λύσω...»

Οι θησαυροί μας θα επιστρέψουν ποτέ στην Κύπρο; Με τα δεδομένα σήμερα, αυτό που μπορεί να πει κανείς είναι ότι μόνο ο χρόνος θα το δείξει... Πάντως, ο γερμανικός Τύπος έγραψε πολλές φορές ότι οι γερμανικές Αρχές ετοιμάζονται να κάνουν μουσείο για να εκθέσουν τους θησαυρούς μας, οι οποίοι τώρα βρίσκονται σε σκοτεινές αποθήκες. Και αυτό γιατί ο Ντικμέν οφείλει στο γερμανικό κράτος φόρους, οι οποίοι

όπως φαίνεται θα πληρωθούν σε είδος.

Εικόνες του Αντιφωνητή στην Ολλανδία

Οι τέσσερις Απόστολοι στο Ρότερνταμ, από την εκκλησία του Αντιφωνητή, γνωστή ως «υπόθεση Λανς», είναι μια άλλη ανοικτή πληγή. Η περίπτωση LANS ήταν η πρώτη στην οποία ζητήθηκε η εφαρμογή της συνθήκης για την προστασία του πολιτισμού, σε περίπτωση πολέμου. Η ΟΥΝΕΣΚΟ είχε στείλει τους αντιπροσώπους για να ελέγξει την περίπτωση και οι δικηγόροι της Εκκλησίας έχουν κρα-

τήσει την ΟΥΝΕΣΚΟ ενήμερη. Η Εκκλησία διευθέτησε ώστε να υποβληθούν ερωτήσεις στη Βουλή του Κοινοβουλίου στην Ολλανδία, για εφαρμογή αυτής της συνθήκης. Η απάντηση του πρωθυπουργού Κοκ, ήταν ότι αν και η Ολλανδία υπέγραψε και τη συνθήκη, δεν υπάρχει καμιά τροπολογία στον ολλανδικό αστικό κώδικα για να επιτρέψει την εφαρμογή της. Εντούτοις, το εφετείο αρνήθηκε να δώσει μια κρίση ως προς το εάν το Lans αγόρασε τις εικόνες κακή τη πίστη. Οι επιλογές είναι να κερδηθεί η πολιτική υποστήριξη από

τη νέα κυβέρνηση της Κύπρου για την Εκκλησία και να δοκιμαστεί και να φανεί ποιες διεθνείς συνθήκες μπορούν να εφαρμοστούν.

Η Εκκλησία της Κύπρου έχει ήδη εφεισβάλει την απόφαση του ολλανδικού δικαστηρίου, να δώσει δικαίωμα κατοχής και κυριότητας των τεσσάρων εικόνων από την κατεχόμενη Εκκλησία του Αντιφωνητή στο ολλανδικό ζεύγος, το οποίο τις αγόρασε από κάποιον έμπορο τέχνης στο Ρότερνταμ. Ένα από τα βασικά σημεία της έφεσης ήταν η αμφισβήτηση της απόφασης του ολλανδικού δικαστηρίου, ότι οι εικόνες δεν αγοράστηκαν «κακή τη πίστει» από το ολλανδικό ζεύγος. Όπως αναφέρει το κείμενο, οι λόγοι που κάνουν την Εκκλησία να πιστεύει ότι το ζεύγος αγόρασε τις εικόνες «κακή τη πίστει», είναι το ότι αυτές αγοράστηκαν στην ψηλή τιμή των 65 χιλιάδων λιρών το 1976, πληρώθηκαν σε μετρητά σε έναν μη εξουσιοδοτημένο έμπορο τέχνης-χωρίς να πάρουν απόδειξη-που δεν τους άφησε καν τη διεύθυνσή του και, επιπλέον, το ζεύγος θα έπρεπε να ήταν ενήμερο ότι το βόρειο μέρος της Κύπρου είναι κατεχόμενο από τα τούρκικα στρατεύματα. Ακόμα, το ζεύγος είχε προτείνει να πουλήσει στην Εκκλησία τις εικόνες σε αστρονομική τιμή, κάτι το

οποίο δεν δέχθηκε ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου. Να σημειώσουμε ότι το ολλανδικό δικαστήριο στην απόφασή του, ενώ αναγνώρισε ότι οι εικόνες των τεσσάρων Αποστολων προέρχονται από την εκκλησία του Αντιφωνητή στην κατεχόμενη Κύπρο και βρίσκονταν εκεί μέχρι την τουρκική εισβολή το 1974, εντούτοις έδωσε το δικαίωμα κατοχής και κυριότητας στο ολλανδικό ζεύγος, το οποίο τις αγόρασε από κάποιον έμπορο στο Ρότερνταμ. Το πιο σημαντικό είναι ότι σήμερα, η Εκκλησία ζητά πολιτική στήριξη και επιμένει στην εφαρμογή του Πρωτοκόλλου της Χαγής, που προνοεί επιστροφή κλεμμένων έργων στη χώρα προέλευσής τους σε περίοδο πολέμου. Υπάρχει όμως μια τέτοια στήριξη;

Η «Ωραία Πύλη»

στην Ιαπωνία

Στη μακρινή Ιαπωνία βρέθηκε πριν μερικά χρόνια η «Ωραία Πύλη» του ναού του τουρκο-κατεχόμενου χωριού της Περιστερωνοπηγής Αμμοχώστου. Βρέθηκε να αποτελεί μέρος μόνιμων εκθεμάτων του ιαπωνικού κολεγίου Καναζάουα, που βρίσκεται μεταξύ των πόλεων του Τόκιο και της Οσάκα. Το κολέγιο πλήρωσε έναν Ολλανδό έμπορο τέχνης μερικά εκα-

τομμύρια, τον Ιανουάριο του 1995. Κρατούσε μαζί του ένα φυλλάδιο, όπου τα έργα χαρακτηρίζονταν ως «Βασιλική πόρτα» που έγινε από το Μοναχό Φιλάρετο, το 1775. Είναι ζωγραφισμένα πανω σε ξύλο πεύκου, διακοσμημένα με πλούσια βυζαντινά θέματα.

Το κλεμμένο από τους Τούρκους έκθεμα ανακάλυψε η γενική πρόξενος της Κύπρου στη Χάγη, Τασούλα Χατζηττοφή. Ακολουθώντας πληροφορίες ότι το αναζητηθέν κλοπιμαίο βρισκόταν στην Ιαπωνία, η γενική πρόξενος ανακάλυψε την πύλη στο Κολέγιο Τέχνης Καναζάουα (Kanazawa), στις Αρχές του οποίου εξήγησε ότι το έργο πρέπει να επιστραφεί στην Εκκλησία της Κύπρου.

Για το σκοπό αυτό, η κ. Χατζηττοφή-ενεργώντας εκ μέρους του Αρχιεπισκόπου-παρουσίασε το νόμιμο πιστοποιητικό ιδιοκτησίας και ξεκαθάρισε ότι αν η «Ωραία Πύλη» δεν επιστραφεί, θα ακολουθήσει νομική οιαδικασία.

Η Εκκλησία είχε αποφασίσει ότι θα διεκδικήσει τα βημόθυρα με δικαστικό αγώνα, αφού έχουν εξαντληθεί όλα τα μέσα για επαναπατρισμό τους. Η διεύθυνση του κολεγίου Kanazawa έστειλε επιστολή στην Εκκλησία της Κύπρου, ότι δεν πρό-

κειται να επιστρέψει τα βημόθυρα χωρίς να πάρει χρηματική αποζημίωση. Η διευθέτηση αυτή είχε απορριφθεί εξ αρχής από την Εκκλησία της Κύπρου και έτσι η υπόθεση θα καταλήξει στο δικαστήριο. Ήδη έχει διοριστεί δικηγόρος στην Ιαπωνία για να εξετασεί δικαστικούς τρόπους για επιστροφή των βημόθυρων στην Κύπρο.

Να σημειώσουμε ότι αρχικά η Εκκλησία της Κύπρου είχε ζητήσει από το ιαπωνικό κολέγιο να επιστρέψει τα βημόθυρα με αντάλλαγμα ένα πιστό αντίγραφο μιας εικόνας και παράλληλα να καλέσουν εκπρόσωπό του στην Κύπρο για να τα παραδώσει ο ίδιος. Το αίτημα δεν έγινε δεκτό, η κ. Χατζηττοφή πήγε στην Ιαπωνία όπου είχε επαφή με τη διεύθυνση του κολεγίου, ακολούθησαν άρθρα στον Τύπο για το θέμα τόσο στην Ιαπωνία όσο και στην Ολλανδία (τα βημόθυρα πουλήθηκαν στην Ιαπωνία από κάποιον έμπορο στη Χάγη) και έγιναν προσπάθειες μέσω της ΟΥΝΕΣΚΟ και της διπλωματικής οδού για επαναπατρισμό των έργων.

Τα έργα βρίσκονταν ακόμα στο κολέγιο Kanazawa, λόγω της μη ύπαρξης πολιτικής στήριξης στην υπόθεση για να αρχίσει νομικό αγώνα για επαναπατρισμό τους.